

У НОВОМЕ САДУ У СРЕДУ 18. АПРИЛА 1879.

ПОЗОРИШТЕ.

УРЕЂУЈЕ А. ХАЦИЋ.

Излази свака о дану сваке представе на по табака. — Стоји за Нови Сад 40, а на страну 60 н. месечно. — Претплата се шаље Крнелу Јовановићу, који се из љубави према позоришту примио да разашље овај лист.

ПУТ У СИБИРИЈУ.

ОД САХЕР-МАЗОХА.

(Наставак.)

„Зар се то не зове отимати од Петра, па давати Павлу“, — викне он. „Шта ви мислите, Фрожеру?“

„Врло сте добро приметили, господару,“ — одговори глумац, јер ако ви устерате тако даље, не ће доиста никоме пасти на ум, да рекне тако што о вама, јер ко би хтео од Павла што да преотме?“

Сви погледаше у цара. Смејао се он већ и много горим досеткама, што их је Фрожер правио о њему. Раскалашни круг очекивао је и овога пута да Павао само да знак, па ће сви једногласно да ударе у смех. Али цар је у овај пар остао миран, и чинило се, да је незадовољан са Фрожером. Нестаде осмеха у веселих гостију, а и сам лакријаш побледи и умуче. Цар је неколико тренутака правио куглице од хлеба, па онда устађе на један пут и остави друштво. Одлазећи није ни погледао у Фрожера.

Француз се поче јадати и тужити. Остали га тешише.

Најпосле се друштво разиђе. И злосретни шаљивчина оде с тешким срцем кући. Дуго није могао да заспи, дуго су га мучила страшна виђења и свакојаке мисли, док најпосле не заспи. Али није дуго остао на миру.

Из небуха закуцаше на његовим вратима. Фрожер се тргне иза сна, скочи с кревета, отвори врата, и види, на своје велико чудо, једног официра и четири војника, који уђоше у његову одају.

„Господине, ви сте се ваљда помели“ — проглаши глумац, „овде станује Фрожер.“

„Нисам се преварио“, одговори официр. „Ја баш и тражим Фрожера.“

„Мене? — Али реците ми бар — разјасните ми —“

Официр предаде глумцу указ, на ком је био потписан цар. Фрожер га прочита, један пут, два пут, па онда погледа у официра, као да не разуме, шта је у ствари.

„Ви сте прогнани у Сибирију,“ рече официр, објашњујући му ствар; „и морате одмах кренути се на тај пријатни пут.“

„Ја? — У Сибирију? — Та то није можно!“ — повиче Фрожер.

Официр слеже раменима.

Сиромах глумац поче очајавати. Изгледао је као махнит, ваљао се по земљи, чупао је косу из главе, плакао је, беснијо је, молио је и преклињао.

„Шта сам скривио?“ — викао је све једнако. „Ја сам невин, нисам ја злочинац.“

Официр, који је био један од његових најбољих пријатеља, и који је спадао у весели круг, што га је цар сакупљао око себе, ћутао је и није ништа одговарао.

„За име божије,“ — мољаше Фрожер, по што је дошао мало к себи, „поклоните ми један дан, да се могу цару бацити пред ноге.“

Никаква одговора.

„Само један сахат,“ проглаши глумац, „смиљујте се! Само један сахат!“

Никаква одговора.

„Па реците ми барем, за што ме казне тако грозно?“

У место одговора даде му официр миг, да се спреми за пут.

Фрожер је дрхтао целим телом. Све му је ударао зуб о зуб, кад се облачио. Скупи мало руђа, па завеже с хаљинама у свежањ и заогре се плаштом. Војници га ухвате, па га одвују. Пред капијом стајале су покривене саонице. Кад

су га војници вргли у саоницę, био је јадни пла-
щљиви Фрожер више мртав него жив. Видио је
како су спрам њега села два војника с го-
лим сабљама и запетим пиштољима, како су ко-
заци на коњима опколели саонице, па онда паде
у несвест.

Кад је дошао к себи, стајале су саонице. О-
творе се вратиоца и указа се дневна светлост.
Свезаше му очи, скинуше га доле и поведоше не-
колико корака. Кад му одрешише очи, видио је,
да је у некој прљавој сељачкој колеби, у којој су

прозори и врата заковани даскама. На столу го-
рела је лојана свећа и била је за њега спрем-
љена чинија с кашом.

Покушао је да једе, али га је од страха пре-
шла сва глад. На један пут ступи у нутра ње-
гов пријатељ, официр, праћен једним гласником.
Фрожеру се учинило, као да га није видио више
година, па скочи и хтеде да га загрли од радо-
сти, али га овај одби од себе једним погледом, а
кад је хтео да проговори, даде му знак да ћути.

(Наставиће се.)

ЖИСТИЋИ.

СРПСКО НАРОДНО ПОЗОРНИШТЕ.

(„Наживио се.“ Шаљива игра у 1. чину, написао Коста Ристић. — „После игранице.“ Шаљива игра у 1. чину, написао Дике, превео М. Х. — „Француско-пруски рат.“ Шаљива игра у 1. чину, од К. Трифковића.)

Све три ове шаљиве игре од једнога чина при-
казане су једнога вечера на нашој позорници, 24.
марта о. г. Прва и последња су оригинални, и то
баш производи наше позорнице, а „После игранице“ пресад
из туђине. Обе последње глуме познате су нам већ од пре,
прва пак глума „Наживио се“ новитет је, и то најновији
продукт наше младог писца Косте Ристића. И за то, што
је ова прва² приказана, што је новитет, и што је оригинал,
прво ћемо место у овој рецензији њој да дамо. Но пре
него што пређемо на сам предмет рецензије, нека нам је
допуштење неколико речи о шаљivoj игри.

По комичном елементу, који у шаљivoj игри влада, т. ј. по томе, да ли је воља или случај покретач радње, до-
бива ова и свој особени облик, који је, према превлади је-
дне или друге стихије, или више реалан или фантастичан,
и по томе се шаљива игра дели у реалну и фантастичну.
Ова последња имала је свога главног мајстора у старом
грчком писцу Аристофану, па и Шекспир, који је иначе
скроз и скроз реалан, диже нас у својој „Иванској ноћи“
и у својој „Бурji“ са земље обичног живота и преноси нас
у царство снове. Од српских шаљивих игара — да не спо-
мињем овамо многе алегорије, јер ове не спадају у оквир
шаљиве игре — мени је до сада само једна једини позната,
која би се у категорију фантастичних шаљивих игара увр-
стити могла, а то су „Грабанијаши“ Ивије Округића —
Сремца. Новија драматика креће се искључиво на реалном
земљишту, нарочито пак комад може да нађе у овом лудом,
затуцаним и сметеном друштву људском, у овом несретном
и неспретном свету неисприви извор материјала за себе и
своју радњу. Буди само један тренутак филозоф, немој се
трпнати силом у запошљиви метеж светски, него се мало
склони и застани, па проматрај чистим оком ту ускомешану
светину, па ће те сваки њен миг, сваки корак, сваки по-
крет њен неспретан и недотулаван изгледати. — па није
ли то богата ризница за хумористу, већити неисприви из-

вор за писца шаљивих игара! С тога реална шаљива игра
има више смисла, јер већма цели својој одговора, и с тога
бојега она данас отима маха и превлађује.

Но и у реалној шаљivoj игри, где се комична стихија
појављује у вољи, може та комична стихија да буде у са-
мој главној особи, у карактеру главне особе, или може да
буде у другим споредним особама, или ти пак у самим о-
колностима, и по томе се и реална шаљива игра дели на
карактерну и на ситуациону шаљиву игру. Од ових двеју
врста свакојако претежије место заузима карактерна ша-
љива игра, где писац за носпора својој глуми изабере та-
кав карактер, у коме је као у неквом електричном кондук-
тору накупљено толико компична електрицитета, да сваки
његов покрет, сваки додир са спољашњим светом, изазива
увек по једну комичну електричну варипицу, које према ја-
чини додира и сукоба могу јаче и светлије да бивају. Ова-
кав јунак не може бити са свим обичан човек, него то мора
бити човек, којим је или каква завојита мисао завладала,
или коме је каква год страст срце распалила. То могу бити
иначе врло ваљани и честити људи, али чим дођу у сферу,
где или њихова завојита идеја, или страст мора да се истакне,
ту онда њихова завојитост, њихова настраност, њихова сме-
шина страна на површину избија, и ми онда морамо поред
свег поштовања, што га Дон-Кихотовој научености или Кир-
Јањиној трговачкој уредности одајемо, често пута да се за
тробух хватамо, да би смеју своме одлакшати могли. У си-
туацијоној шаљivoj игри, не долази јунак својом маном и
погрешком у комичне ситуације, него са свим случајно, за-
буном, незнањем својим, или вешто сплетеном замком ње-
гове околине. Повода и побуда овоме може бити на хиљаде,
а заплет сам на хиљаде хиљада начина изведен. С тога си-
туационе шаљиве игре ичу као печурке. Писци такових
игара могу да развију необичну плодовитост. Но за то ова
врста шаљиве игре, која не мора прецизно у један једини
фокус изоштрена бити, спада у другу, нижу врсту шаљи-
вих игара.

Морам овде споменути још једну карактеристичну по-
делу шаљиве игре, и то поделу прве врсте, карактерне ша-
љиве игре. Може и комичних јунака бити две врсте, по
природи свога темперамента. Јунак може бити активан

или више пасиван. Код активног јунака видимо и спољашње његове ударе и сукобе са светом, код више пасивног видимо више његову душевну борбу. Код шаљње игре, где је јунак прве врсте, заплет је више конкретан, код јунака друге игре заплет је психолошки. Последњу врсту шаљњих игара, где је драматски заплет психолошки, зову такођер и финим шаљњим играма, јер ефект није толико конкретан, те по томе ни драстичан ни тако фрапантан. За разумевање оваквих шаљњих игара изискује се свакојако неко финије схватање и осећање. На масу публике не ће оваква шаљњива игра велика утискач учинити, јер маса се нерадо спушта у орахову љуску срца људског, и нерадо одважује, да на овако цежној сирви пође бродити по ускомешаном мору страсти људских. За разумевање оваквих шаљњих игара изискује се заиста нека финија природа, но из овога не сљеди никако, да ова врста претеже ону другу, по баш напротив, — ова финија врста мора већ због свог слабијег ефекта првенство уступити карактерију шаљњој игри са конкретним заплетом.

Овобио уопште. Нека нам се не замери ово мало теорија. Ми смо ово неколико теоријских варници с тога укресали, да можемо само предмет о коме пишемо, боље расветити.

(Наставиће се.)

(„Марија Стјуартова“, жалосна игра у 5 чинова, написао Ф. Шилер, превео Н.) представљена је 15. априла 1879. с новом поделом улога првог пут.

После представе драме „Сан и јава“ речено је: „Нема ништа лепшег нити пријатнијега за изозоришног рецензента, него кад може рећи после свршене представе: данас сам са свим задовољан и са комадом и са игром глумачком и са публиком“. Ово се мора рећи и после представе „Марије Стјуартове“. Управа народног позоришта удешава све, како ће боље и боље да задовољи публику своју. Она даје наизменце боље и боље глуме; иноси пред гледаоца све врсте драмскога песништва, неби ли малаксало одушевљење за лепим на ново покренута и одржала на иву прећашњем. Са представом „Марије Стјуартове“ згодно је повукла управа баш за ону јицу, која је цајосетљивија у публике и — донела ју је у позориште, довукла је и многе гледаоце других народности. Али се не могу увек приказивати класична дела класичних писаца, па за то — на жалост — и број гледалаца ипје увек исти.

Пуни дворана рекла је, како ценил Шилера и његову „Марију Стјуартову“, а пре ње куд и камо вештији и умнији људи — није нужно да се овде понавља исто. Али класична дела ваља и представљати вешто. Па како стојимо у том погледу са дружином српскога народнога позоришта? Ми смо имали често прилике уверити се, па и јавно изрећи, да је већина чланова у овоме друштву вредна, да одговара целом терету, што се на њу меће и да је бадра извести и оно, чemu се кадkad тешко надамо. Приказ „Марије Стјуартове“ спада међу највештије приказе наших глумаца. Изузевши мало мучење, и услед тога некоректно крећање код неких особа, признати се мора, да смо са свим задовољни изашли из позоришта. У трагедији се ређају сцене све лепша за лепшом, паши представљачи изводе их све вештије и вештије, а ми и не трепћући посматрамо све призоре редом. Трећи чин са његова два дивна призора остаће

друго у памети свакога гледаоца: да ли се даде лако заборавити сцена у шуми, кад се Марија састаје са Јелисаветом, или таки за тим, кад Мортимер и Марија стоје пред њима. Па шта да речемо о Јелисавети у четвртом чину пре него што подиши пресуду. Пети чин са опрштањем маријиним од својих мађих и са неверником Лестером, па онда крај, кад се привића Лестеру, како одрубљују главу маријину — учинио је така утиска на публику, да ће га се дуго сећати.

За све уживање у „Марији Стјуартовој“ имамо да захвалимо вештом приказу гђе Ружићке (Јелисавете), гђе Максимовићке (Марије), г. Ружића (Мортимера), и г. Рајковића (Лестера). Са свим смело смејо рећи, да је гђа Ружићка као Јелисавета показала, колико преди њена уметничка вештина. Јелисавета, краљица енглеска, и гђа Ружићка два су тела а једна душа. Од највишег до највишег момента приказала је она право уметнички. Оваквих момената беше више, али над призором, кад потписује пресуду, нема призора. За складну представу Јелисавете треба дара, али и воље и студије. Улога је врло тешка, па како мора онда бити представљачи, кад се после представе рекне: тешку улогу извела је на наше задовољство. — Исто толику хвалу и признање заслужила је и гђа Максимовићка. Она нас је овом приликом преко очекивања задовољила, она нас је изненадила. Марија је сужница, шкотска краљица је осуђена, Марија Стјуартова је слаба женска — али опет иноса има, опет се неда чами, шта више, она има срца, да у очи рекне Борлију, да је пресуда неправедна; она се усубјује и самој краљици (III. чин) иребацити све и оно изрећи, што сужњи никад изрекао не би. Како је мирно саслушала Марија гђе Максимовићке пресуду, кад јој Мортимер рече, па како с иносом говори са Борлијем у I. чину и како с иносом почиње говор са Јелисаветом у III. чину, па се на колена спушта молећи за милост, а како се разјари, како бесни, кад Јелисавета за њу милости нема, него јоште руге и срамоћења. А каква је осуђена Марија према занесеном Мортимеру, који јој нуди, да је избави? Па шта да кажемо о благом опрштању Марије, гђе Максимовићке, пре него што пође на губилиште; па онда ту губилиште. Обећао си да ћеш за руку извести из тамнице, и реч си одржао, гласом пуним презирања, а и опрштања, да је невера Лестер дирнут ван себе све дотле остало, док јој се глава није откотржала са панацелатског. Гледајући гђу Максимовићку у Марији жао нам беше, што јој орган није јачи, али то није њена кривица. — О г. Ружићу као Мортимеру мало имамо рећи: занесени љубавник био је врло добар. Г. Рајковић извео је призор на бини, док Марији целат главу сече, тако, да боље бити не може. Као милосрдни опаке Јелисавете био је сувишне улицница, сувишне јој је гажулирао. — Остали су били добри осим неких, којима не хасни ништа, што се одавде говори, него се једе и роптају све иши, па за то није вредно ни трошити речи.

С. М.

СРПСКО НАРОДНО ПОЗОРИШТЕ.

51. ПРЕДСТАВА.

У ПРЕТПЛАТИ 35.

У НОВОМЕ САДУ У СРЕДУ 18. АПРИЛА 1879.

Први пут:

ПРИЈЕДРЧИВО.

Шала у 4 чина, написао др. Ј. Б. Швајцер, превео П. Ј. Мостић.

О С О Б Е:

Роберт Ромберг, мајор	Лукић.
Мина, његова жена	С. Максимовићка.
Ерина, његова синовица	М. Рајковићка.
Стурвиц, мајор ван службе	Рајковић.
Куно Селденек, потпоручик	Ружић.
Алфред Селденек, заставник	Десимировић.
Берта Штумова, саветнивика	Л. Хаџићева.
Герлиц, берзански агенат	Добриновић.
Ребок, крчмар	Панић.
Шулцова, газдарица Кунова и Алфредова	Ј. Поповићева.
Ана, служавка код Роберта	Б. Хаџићева.

Место: Велика варош. — Време: садашње.

Г. Јован Панић пре тога члан народног позоришта у Београду као гост.

Умољавају се поштовани претплатници, да би изволели исплатити што ко од њих дугује у име своје претплате у трговини браће М. Поповића.

Улазнице могу се добити у писарници позоришној од 9—12 пре подне и од 3—5 сахата после по дне, а увече на каси.

ПОЧЕТАК У 7 И ПО А СВРШЕТАК У 10 И ПО САХАТА.